

Handikappidrottens historia

Sammanfattning av forskningsrapporten

”Från handikappidrott - granskad av Kungl. Medicinalstyrelsen till ett eget specialidrottsförbund.”

Leif Söderberg, december 2009.

För en mer detaljerade information hänvisas till forskningsrapporten,

”Från handikappidrott - granskad av Kungl. Medicinalstyrelsen till ett eget specialidrottsförbund.”

Rapporten kommer att publiceras våren 2010.

Innehållsförteckning

Handikappidrottens historia	1
Forskning i de historiska arkiven	2
Kortfattad sammanställning av forskningsresultatet.	2
Tillsättande av utredningskommittén ”Idrott för handikappade”	5
1960 föreslås att Rikskommittén partiellt arbetsföra, som huvudman	7
Statlig idrottsutredning – sammanslagning RF Korpen	8
Konflikten DVR – Korpen 1962	8
Bildandet av Svensk Handikappidrott/DVR, juli 1962	8
1969 års statliga idrottsutredning	10
Idrottsutredningens sammanträde med handikapporganisationerna	11
HCK tillsätter en idrottskommitté, september 1968.....	11
DHR:s förslag till den statliga idrottsutredningen.....	12
Riks-HCK: förslag till den statliga idrottsutredningen.	12
DHR för bildandet av ett specialidrottsförbund	13
Bildandet av Svenska Handikappidrottsförbundet	13
SHIF:s första organisation.....	14

Forskning i de historiska arkiven

2008 och 2009 genomfördes en förstudie med målet att utreda och beskriva hur handikappidrottens historia skulle kunna dokumenteras för att göra den tillgänglig för bl.a. allmänheten och forskare.

2009 inriktades utredningen på att dokumentera fakta kring bildandet av Svenska handikappidrottsförbundet. Materialet är insamlat på Riksarkivet, Folksam:s historiska arkiv och handlingar på SHIF:s kansli. Dessutom har fakta hämtas från tidningen Svensk vanföretidskrift (DVR/DHR) och tidningen Korp (Korporationsidrottsförbundet).

Forskningen har lett fram till att vi i detalj kunnat dokumentera den roll enskilda personer och organisationer har haft i "maktspelet" kring handikappidrottens utveckling.

Resultatet har sammanställts i en forskningsrapportens med titeln, "*Från handikappidrott - granskad av Kungl. Medicinalstyrelsen till ett eget specialidrottsförbund*". I rapporten redovisas den organisatoriska delen av utvecklingen för handikappidrotten under perioden 1950 – 1969.

Publicering av forskningsresultatet

Den information som nu finns sammanställd är unik. Ingen tidigare forskning finns dokumenterad. Genom att kunna publicera forskningsrapporten i bokform kan vi uppnå ökad förståelse för handikappidrottens förutsättningar i ett historiskt perspektiv och dagens spännande positiva utveckling. Det betyder också att den väsentliga skillnaden mellan en intresse organisation och en folkrörelse eller om man så vill skillnaden mellan idrott inom handikapporganisationer och inom idrottsrörelsen blir tydligare.

Avsikten är att forskningsrapporten skall publiceras i bokform under 2010.

Kortfattad sammanställning av forskningsresultatet.

Handikappidrotten före 1953

Den organiserade handikappidrotten, för rörelsehindrade, i Sverige är ganska ung.

Det är först under den senare hälften av 1950-talet som idrott för handikappade blir ett begrepp, när de lokala kommittéerna "Idrott för handikappade och åldringar" kommer igång med sin verksamhet.

Idrott för rörelsehindrade startade på specialskolor och vanförestalter, dock i blygsam omfattning och mest som ett tidsfördriv. Redan på 1940-talet förekommer idrott på Vanförestalterna i Härnösand, Stockholm, Göteborg och Hälsingborg.

1925 stod att läsa i Svensk Vanför Tidsskrift om Hälsingborgs vanförestalt och kuratorn Valdemar Ståhlberg:

"För den utanför vanförestården stående kan det synas ofattbart att det vid våra anstalter diskuteras eller utövas någon form av idrott. Så är emellertid fallet. Sarskilt när det gäller fotboll. Varför skulle den vanföre, om förutsättningar i någon mån finnes, utestängas från detta?"

Idrott för döva och synskadade har en längre historia. T.ex. Sveriges Dövas Idrottsorganisation (SDI), bildades redan 1912. SDI redovisade 1956 16 idrottsföreningar med ca 560 aktiva medlemmar, vara 160 kvinnor.

Idrott för synskadade i Sverige startade på institutioner som Tomtebodas institutet i Stockholm och utvecklades inom De Blindas Förening. Tomtebodas skolans Idrottsförening bildades den 30 april 1934. Skolmästerskap infördes i mitten av 1940-talet.

Idrott för handikappade – ett medicinskt ansvar

En utbredd uppfattning bland tongivande människor inom idrotten vid den här tiden är att den funktionshindrade själv inte har den kunskap som krävs om sin diagnos för att kunna ta ansvar för sitt idrottsutövande och de konsekvenser som fel träning eller idrott kan leda till.

1956 gör läkaren Per Strömbäck i Riksidrottsförbundets överstyrelse följande inlägg i en diskussion om idrott för handikappade.

”När det gäller en person som har något handikapp – en sjukdom eller en skada - får man vara försiktig så att man inte rekommenderar en idrottsgren som kan medföra ett förvärrande av den defekt vederbörande har.”

Senare när kommittén ”Idrott för handikappade och åldringar” får statsanslag via RF så sker det med ett förbehåll: ”Kungl. Maj:t föreskriver att kommitténs ifrågavarande verksamhet skall bedrivas efter plan, som godkänts av Medicinalstyrelsen, och stå under styrelsens överinseende”.

Även internationellt var handikappidrotten kopplad till ”sjukvård”

Dr Robert Steadward, fd Ordförande The International Paralympic Committee (IPC), 1989 - 2001, säger i en intervju i nr 2, 2009 av The Paralympian ”the official magazine of the International Paralympic Committee”

”På 1980-talet kämpade vi för våra rättigheter, erkännande, respekt och jämlikhet i syfte att bli jämställda med den så kallade normala sfären av idrott. Våra idrottare ansågs mer som patienter i stället för högpresterande idrottare och de tränades i första hand av läkare, sjuksköterskor och sjukgymnaster.”

Intresse- eller folkrörelse organisation

Handikappidrotten formades inte bara utifrån frågan om ett medicinskt ansvar för utformningen av idrotter och grenar. De aktiva handikappidrottarna kommer alltid själva att vara de som i sista hand utövade den idrott och de aktiviteter de själva önskade.

Ett större problem utgjorde det faktum att handikappidrotten växte fram i ett ingenmansland. Bortsett från de handikappade som direkt vände sig till ”vanliga” idrottsföreningar så hade handikappidrotten sin hemvist inom olika intresse-/handikapporganisationer.

För en majoritet av de handikappade är det vid den här tiden helt naturligt att deras idrott organiseras inom ”deras” handikapporganisation.

Handikapporganisationerna är intresseorganisationer som har att bevaka sina medlemmars intressen och rättigheter. Men idrottsrörelsen är en ren folkrörelse öppen för alla som önskar bli medlem. Och den utformas av medlemmarna i demokratisk ordning utifrån deras intressen för idrott.

Problemet i detta faktum kom inte bara att påverka utvecklingen mot en handikappidrottsrörelse i Sverige utan kom även att försvåra den internationella utvecklingen. ”Handikapporganisationerna” såg som en av sina uppgifter att specifikt bevaka just sin handikappgrupps frågor och krav på idrotten.

Det resulterade bl.a. i att man kunde ifrågasätta om olika typer av handikapp kunde tävla mot varandra. Man ifrågasatte t.ex. om det gick att integrera rullstolsidrotter för polioskadade och amputerade.

Möjligheten att funktionellt utöva idrotten på lika villkor kom i andra hand.

Tydligast kommer intressekonflikterna fram i slutet av 1960-talet då de olika handikapporganisationernas intressen och prestige frågor ställs mot varandra när handikappidrotten vill ta steget att bilda en folkrörelseorganisation – ett idrottsförbund.

Ett internationellt exempel är att Sir Ludwig Guttmans Stoke Mandeville Games i början bara var öppna för rullstolsidrotter och exklusivt för tetra- och paraplegiker (ryggmärgsskador).

När SHIF bildas 1969 får ”handikapporganisationerna” en roll i den nya organisationen genom att det bildas s.k. handikappkommittéer som skall bevaka de speciella intressefrågorna. Handikappkommittéernas roll och inverkan på handikappidrotten diskuteras inte på allvar förrän efter det att SHIF varit igång några år. Då SHIF ombildas till en ”ren” idrottsorganisation.

Idrotten som ett medel i rehabiliteringen

I början av 1950-talet uppmärksammas idrotten som ett medel i rehabiliteringen.

Det är två personer, Seved Apelqvist, dåvarande Vd i Folksam och läkaren Per Strömbäck ledamot i RF:s överstyrelse och ordf. i brottningsförbundet, som har en avgörande roll när det hela började.

Min forskning visar också att konsulenten Alf Nygrens betydelse är underskattad! Utan honom hade handikappidrotten förmodligen inte nått dit den är i dag. Alf Nygren började inom handikappidrotten 1957, som konsulent i utredningskommittén ”Idrott för handikappade och åldringar”. När SHIF bildas 1969 blev Nygren SHIF:s första kanslichef.

Folksam – rehabilitering och idrott för handikappade

I ett av Folksams styrelseprotokoll från 1953 framgår det att man studerat rehabiliteringsverksamhet för bl.a. krigsinvalid i Tyskland och att man önskade studera liknande verksamhet även vid Stoke Mandeville-sjukhuset i England.

Det framgår också att man noterat att idrott var ett medel i rehabiliteringen av skadade.

Den person som leder arbete inom Folksam är fru Gerda Apelqvist, fru till Folksams dåvarande vd Seved Apelqvist.

Varför engagerar sig Folksam för rehabilitering och idrott för handikappade?

I Aftonbladet den 10 mars 1957 intervjuas Folksams vd Seved Apelqvist av sportchefen Allan Beer. Beer ställer frågan - ”Varför engagerat sig Folksam för rehabilitering och idrott för handikappade”.

Seved Apelqvists svar ger en klar bild av vad som låg bakom Folksams engagemang. I intervjun säger Apelqvists bl.a.

”– Vi har 2 miljoner kollektivt olycksfalls försäkrade i Folksam. Dagligen inrapporteras 400 nya skadefall. Genomsnittstiden för ersättningsberättigade olycksfall uppgår till 25 dagar.

Hur kan man nedbringa sjuktiden? Både samhället och den enskilde medborgaren skulle vinna på om man lyckades lösa frågan. Produktionsresultaten skulle ökas, ersättningarna från sjukkassan minska.

Den skadade vinner på att så snart som möjligt återkomma till arbetet och gemenskapen.

Som ett led i detta syfte har Folksams rehabiliteringsförsäkring tillkommit.

Vi tror att idrotten, framför allt för ungdomar som på ett eller annat sätt blir eller är invalidiserade, ger mycket stora förutsättningar att nå kontakt och samhörighet med kamrater.

Det bör dock framhållas att det aldrig får vara väsentligt att förkorta behandlingstiden eller minska summan av utbetalda ersättningar om detta icke är till direkt nytta för dem som råkat ut för olycksfall eller sjukdom, slutade dir. Seved Apelqvist”

Våren 1954 initierar Folksams Vd Seved Apelqvist vikten av idrott för handikappade inom Korpen. Vice ordförande i Korpen vid den här tiden var Hans Karlsson, en av Apelqvists närmaste medarbetare i Folksam.

Riksidrottsförbundet och idrott för handikappade

År 1944 invigdes på Stockholms Stadion, Riksidrottsförbundets poliklinik för hälsokontroll av idrottsmän, populärt kallad Stadionpolikliniken.

Idrottsledaren och läkaren Per Strömbäck var kirurg och en av pionjäreterna och läkare vid Stadionpolikliniken.

Det är oklart vad det var som gjorde att Strömbäck kände anledning att belysa frågan om idrott för handikappade.

Under våren 1954 initierade Strömbäck frågan om idrottens betydelse för handikappade, i Riksidrottsförbundets förvaltningsutskott.

Strömbäcks skrivelse remiteras till RF:s Poliklinikkommitté för yttrande.

Poliklinikkommittén framhåller i sitt yttrande att det är synnerligen önskvärt ur både psykologisk och fysiologisk synpunkt att handikappade av olika kategorier kunna beredas tillfälle till idrottsutövning. FU beslutade nu att överlämna ärendet för handläggning, till Riksidrottsförbundets korporationsidrottskommitté.

Korpen och idrott för handikappade

Korpens styrelse behandlade i december 1954 frågan om Idrott för handikappade (med c).

Vice ordf. Hans Karlsson rapporterade att Folksamns Rehabiliteringsråd hade föreslagit Rikskorpen att tillsammans med rådet utarbeta lämpliga motionsformer för handikappade. Och att RF ungefär samtidigt genom bl.a. doktor Strömbäck, börjat intressera sig för samma fråga. På grund därav hade Karlsson för Korpens räkning tagit upp frågan med RF som önskade ett samarbete i frågan och att Korpen önskade frågan behandlat i Riksidrottsförbundets samarbetskommitté.

Tillsättande av utredningskommittén ”Idrott för handikappade”

Riksidrottsförbundets samarbetskommitté behandlar ärendet vid sitt sammanträde på Riksdagshuset den 21 november 1954.

§4 ”Idrott för handikappade” framgår (med c)

”Denna fråga har av respektive Riksidrottsförbundets FU och Korporationsidrottsförbundets AU, hänskjutits till Samarbetskommittén.

För att göra vissa undersökningar och draga upp arbetslinjer utsågs en särskild kommitté bestående av Per Strömbäck RF och Hans Karlsson Korpen.”

Därmed hade utredningskommittén ”Idrott för handikappade” formellt bildats.

Kommitténs verksamhet kom att bedrivas från Rikskorpens kansli, Hornsgatan 40 i Stockholm.

”Idrott för handikappade” till ”Idrott för handikappade och åldringar”

Kommittén arbetade de första året med frågeställningar och arbetsuppgifter som i första hand kretsade kring handikappade med olika former av fysiska "defekter". Men efterhand noterade man att man vidgade sina arbetsuppgifter att även omfatta olika former av psykiska handikapp och dessutom åldringar. Nu ändras kommitténs arbetsnamn till ”Idrott för handikappade och åldringar”.

Fokus på medicinska och sociala frågor.

Kommittén ansåg att man angrep ett problem som så att säga var helt nytt. Man försökte skaffa sig kunskaper om vad som gjorts utomlands. Vissa erfarenheter fick man från England, där man sysslat med rullstolspatienter man hade också fått del av erfarenheter från Tyskland där man har erfarenhet av rehabilitering av krigsinvalidier.

Att man ansåg att arbete var förknippat med oerhört stora svårigheter var under de första åren tydlig. Det gällde att hitta idrottsgrenar som var lämpliga för olika former av handikapp både ur idrottslig och medicinsk synpunkt.

Kommittén gjorde bedömningen att vanförestalterna skulle ha en viktig roll i det kontaktnätverk man ville bygga upp.

För att studera idrotts- och fritidsverksamheten genomförde kommitténs sekreterare, Gösta Löw, våren 1955, studiebesök vid vanförestaltnerna i Stockholm, Härnösand, Hälsingborg och Göteborg.

Det samlade intrycket man fick efter samtal med rektorerna på vanförestaltnerna visade att det fanns ett påtagligt intresse för en ökad idrottsverksamhet vid skolorna. Ett allmänt önskemål var att det etablerades en nära kontakt mellan idrottsrörelsen och anstaltnerna för att kunna erbjuda eleverna möjlighet till en fortsatt idrottsverksamhet när de lämnade skolan.

Konferens i Saltsjöbaden

I december 1955 sammankallade kommittén representanter för idrottsrörelsen och vanförestaltnerna till en konferens i Saltsjöbaden för att dryfta principiella och mer konkreta frågor i samband med kommittés arbete.

Efter de ingående diskussionerna beslutade man att kommittén borde börja med begränsade uppgifter för att sedan efter hand vidga arbetsfältet i takt med ökade erfarenheter.

Till att börja med skulle kommitténs åtgärder begränsas till gruppen vanföra och endast avse en sportgren nämligen bordtennis. Verksamheten skulle begränsas till två försöksdistrikt Göteborgs stad och Skåne. Våren 1956 startas denna försöksverksamhet.

Studiebesök i utlandet

Bidrag från Folksam gjorde att kommittén kunde studera invalididrotten i Tyskland och England.

Utredningskommitténs promemoria 1956.

Den 31 oktober 1956 avger kommittén Promemorian ”Idrott för handikappade och åldringar” ställd till uppdragsgivarna Sveriges Riksidrottsförbund, Svenska korporationsidrottsförbundet och Folksam.

PM:an avslutas med en hemställan som kommer att diskuteras både av RF och Korpen vilket resulterar i att kommitténs PM kommer upp på respektive Korpens och RF:s ”årsmöten”.

Utredningskommitténs hemställan:

Kommittén får under hänvisning till den i det föregående lämnade redovisningen av kommitténs hittillsvarande arbete hemställa:

- att få fortsatt uppdrag att utreda frågan om idrottsverksamheten för handikappade och åldringar.
- att ekonomiska medel ställdes till förfogande för att dels under ett år anställa en tjänsteman och dels finansiera upplysningsverksamhet, anskaffa idrottsredskap, förhyra idrottslokaler m.m.

Bifall från RF:s Idrottsriksdag och Korpens Riksstämman 1956

Kommitténs promemoria tas upp till behandling både på RF:s idrottsriksdag och Korpens riksstämman 1956. Både RF och Korpen stämmor beslutade att rekommendera att kommittén fick fortsatt förtroende.

Det uppdrogs därmed till kommittén att fortsätta sitt arbete och man kunde anställa en ”konsulent”.

Kommitténs äskande till Kungl. Maj:t

I februari 1957 lämnar RF och Korpen in ett gemensamt äskande till Konungen (Kgl. Maj:t) om ekonomiskt bidrag på 60.000 kronor till utredningskommittén ”Idrott för handikappade och åldringar”.

Kungl.Maj:t ställer 50.000 kronor till utredningskommitténs förfogande för verksamhetsåret 1957/58.

Kungl.Maj:t har sänt RF:s och Korpens äskande på remiss till Kungl. Medicinalstyrelsen som i sitt yttrande inte anfört någon erinran men att anslaget skall betalas ut under förutsättning att ”verksamheten komme stå under noggrann medicinsk kontroll”.

Kungl.Maj:t föreskriver i sitt yttrande att verksamheten skall bedrivas efter plan, som godkänts av Medicinalstyrelsen, och stå under styrelsens överinseende.

Kommitténs anställning av konsulent

I juni 1957 beslutar kommittén att anställa Alf Nygren som konsulent fr.o.m. 1 juli 1957.

Alf Nygren rivstartar sin verksamhet. Redan hösten 1957 besökte han 41 städer under 116 resdagar, för att hålla informationsmöten och kurser i handikappidrott. Och så här fortsatte han långt in på 1960-talet

Nygren tycks ha påbörjat planeringen av sitt arbete direkt när han accepterade anställningen i kommittén. Redan till det första sammanträdet med kommittén inkommer Alf Nygren med två förslag till beslutspunkter. Dels angående inköp av rabattkort på SJ till en kostnad av 350 kronor samt fotoutrustning för inspelning av 8m/m smalfilm och fotografering till en kostnad av ca 315 kronor.

Kommittén beslutade om inköp av både rabattkort på SJ och fotoutrustning.

Historien skulle visa att detta var ett klokt beslut. Alf blev med tiden en flitig och omtalad fotograf av både stillbilder och film. Han gav 1986 ut sin bok ”Tusen bilder, en dokumentär och idégivande bildkavalkad om handikappidrott under träning och tävling”.

En rådgivande rikskommitté bildas i november 1957

I november 1957 bildas en rådgivande rikskommitté ”Idrott för handikappade och åldringar”, med uppgift att vara ett stödjande och rådgivande organ till utredningskommittén.

I den rådgivande rikskommittén ingick representanter för 13 organisationer med anknytning till handikappfrågor.

Det som nu sker måste utan tvekan benämnas ”handikappidrottens vagga” i Sverige.

Det är klarlagt att utredningskommittén med sin rådgivande rikskommitté och de mer än 30 lokala kommittéerna runt om i landet har haft en avgörande betydelse för handikappidrottens utveckling.

Ombildning av lokalkommittéerna till Handikappidrottsföreningar

Det finns mycket som talar för att flera av lokalkommittéerna, framför allt i storstäderna raskt ombildades till lokala handikappidrottsföreningar. Klart är att FIFH Malmö och IFH Göteborg har sitt ursprung i lokalkommittéerna. Samma personer som leder lokalkommittén bildar dessa föreningars första styrelser. Även Norrbacka skolidrottsförening som bildas redan 1956 har förmodligen sitt ursprung i kommitténs verksamhet eftersom Bengt Hollén redan 1956 var verksam i kommittén i Stockholm. Detsamma gäller IFAH (Föreningen Idrott för alla handikappade), Stockholm som bildas 1959. Bildandet av IFAH har Gunnar Åselid som initiativtagare. Åselid var ledamot i lokalkommittén i Stockholm.

Förmodligen finns det flera exempel runt om i landet.

1960 föreslås att Rikskommittén partiellt arbetsföra, som huvudman

I september 1960 föreslår utredningskommittén att Rikskommittén för partiellt arbetsföra med en förstärkt särskild idrottskommitté skulle bli huvudman för handikappidrotten.

Rikskommittén för partiellt arbetsföra avvisar dock förslaget.

Rikskommittén för partiellt arbetsföra, var ett kontakt- och samarbetsorgan för De Blindas Förening, Sveriges Dövas Riksförbund, Hörselfrämjandets Riksförbund, De Lungsjukas Riksförbund och De Vanföras Riksförbund.

1962 bytte Rikskommittén för Partiellt arbetsföra namn till Handikapporganisationernas Centralkommitté, HCK.

Att Rikskommittén för partiellt arbetsföra avvisade förslaget innebar att organisationsfrågan återigen måste omprövas.

Stockholm stads liksom riksidrottsförbundets representanter la nu fram förslaget att ett samarbetsorgan mellan RF och Korpen skulle vara ett lämpligt huvudmannaskap.

Statlig idrottsutredning – sammanslagning RF Korpen

1958 tillsattes en statlig idrottsutredning, med Folksams vd Seved Apelqvist som ordförande. I utredningsuppdraget ingår frågeställningen, ”Kan man slå samman RF och Korpen”? Utredningen leder till att den djupa och långvarig konflikten mellan RF och Korpen lyfts upp till ytan.

Konflikten mellan RF och Korpen når ända in i utredningskommittén, ”Idrott för handikappade och åldringar” vilket leder till att kommittén inte kan enas i frågan om en kommande huvudman för handikappidrotten.

Kommitténs ordförande, Per Strömbäck RF, hävdar att DVR bör utses till huvudman övriga i kommittén anser att Korpen skall ha huvudmannaskapet.

Konflikten DVR – Korpen 1962

1961 firade Svenska Korporationsidrottsförbundets tidning, Korp 10 år.

För att uppmärksamma detta hade tidningen Korps redaktör Gunnar Östbye inbjudits att tala om tidningens första 10 år på Svensk Korporationsidrottsförbundets Riksstämma.

Talet handlar till stor del om tidningen Korp som språkrör för korporationsidrottsrörelsen.

Han talar om de högst ställda ambitionerna att skriva om så mycket som möjligt i varje nummer av tidningen. Östbye antyder hur svårt det är att göra en rättvis bedömning och se till att alla får sin del av möjligheten till att sprida information om verksamheten.

I detta sammanhang så lyfter Östbye fram ett exempel, ”*Handikappidrotten kanske fått göra sej en aning för bred...*”. Och så kommer det en passus om hur stor del av tidningens material som genom åren speglar idrott för handikappade som ju egentligen är en mycket liten del av Korpens verksamhet.

Dessa ord kom att bli inledningen i till ett ordkrig mellan Korpen och DVR som varade hela 1962. Konflikten markerades med artiklar i de båda förbundens tidningar Korp och SVT (Svensk Vanföretidskrift). Jag har inte hittat något som tyder på att konflikten återspeglats i någon form av dialog mellan de båda organisationernas styrelser.

Förmodligen finns det något mer än Östbyes tal bakom denna aggression. Något som har att göra med spelet om huvudmannaskapet för handikappidrotten och konflikten mellan RF och Korpen. En konflikt som hade sin grund i den statliga idrottsutredning som hade uppdrag att titta på möjligheterna till en sammanslagning mellan Korpen och RF. Denna konflikt hade påverkat utredningskommitténs, ”Idrott för handikappade och åldringar”, målsättning att föreslå en kommande huvudman för handikappidrotten.

Det hör till saken att Gunnar Östbye avlider bara någon dag efter det att han hållit sitt tal på Korpens Riksstämman 1961.

Förmodligen hade dispyten inte gått så på djupet om Östbye hade kunna bemöta inlägget i SVT nr 1 1962 och lägga en del uppenbara missförstånd till rätta.

Bildandet av Svensk Handikappidrott/DVR, juli 1962

En majoritet i utredningskommittén ansåg nu att man borde hitta en lösning där Korpen skulle ha en huvudroll inom handikappidrotten.

Vid sitt sammanträde den 13 september 1961 fattar kommittén ett majoritetsbeslut.

Mot detta beslut reserverade sig RF skriftligt (Dr Strömbäck).

”Undertecknad delar ej denna uppfattning utan anser att huvudmannaskapet bör uppdragas åt De Vanföras Riksförbund.”

Något kupp artat får DVR huvudmannaskapet för handikappidrotten (rörelsehindrade) fr.o.m. juli 1962. Den nya organisationen får namnet Svensk Handikappidrott/DVR.

DVR äskar om statanslag hos Kungl. Maj:t.

I september 1962 meddelas att Kungl. Maj:t beviljat DVR statsanslag med 60.000 kronor, för anordnande av idrott för handikappade.

Med förbehållet, ”Kungl. Maj:t föreskriver att förbundets ifrågavarande verksamhet skall bedrivas efter plan, som godkänts av Medicinalstyrelsen, och stå under styrelsens överinseende.”

DVR ansvarar därmed för all handikappidrott (för rörelsehindrade) med undantag för åldringsidrotten, till viken Korpen beviljats särskilt statsanslag.

Statsmakten förutsätter att DVR:s idrottsverksamhet står öppen för alla intresserade, oberoende av organisationstillhörighet.

Hur gick det till bakom kulisserna när DVR fick huvudmannaskapet?

Protokollen från utredningskommitténs möten under hösten 1961 fram till dess att man avslutade sitt uppdrag den 30 juni 1962 antyder en djup oenighet mellan å ena sidan Korpen och Folksam och på den andra sidan RF. Samtidigt agerade man ”bakom ryggen” på varandra.

Vad som skedde framgår bl.a. av två interna Folksam rapporter. En skriven av Allan Adolfsson och det andra av Hans Karlsson, båda anställda inom Folksam och medlemmar i utredningskommittén ”Idrott för handikappade och åldringar”.

Det råder ingen tvekan om att det är den Apelqvistska statliga idrottsutredning om en sammanslagning av Korpen och RF och den djupa splittring som ligger i detta som också försvårar samarbetet i utredningskommittén ”Idrott för handikappade och åldringar” där parterna har tunga representanter. Framförallt har Folksam stark representation via Hans Karlsson vice ordf i Riks Korpen och nära medarbetare till Seved Apelqvist i Folksam samt Allan Adolfsson tjänsteman i Folksam.

I maj 1962 hemställer idrottsutredning ledd av Seved Apelqvist, om att bli befriad från sitt uppdrag. Man anser sig inte kunna komma fram till något förslag i den infekterade situation som rådde mellan RF och Korpen.

Demokratifrågan och Sv Handikappidrott/DVR

Hans Karlsson tar upp demokratifrågan men av någon anledning fortsätter inte diskussionen. Han lyfter fram en konfliktvarning vad gäller det faktum att DVR inte organiserar alla handikappgrupper inte ens alla rörelsehindrade. D.v.s. alla idrottsutövare är inte medlemmar i DVR.

Det är märkligt att inte frågan om medlemskapet i DVR och de konsekvenser som ligger i detta faktum kommer upp till ytan när DVR tar över huvudmannaskapet.

Hur skall DVR hantera demokratifrågan? Skall även de som inte är medlemmar i DVR kunna vara med i en demokratisk beslutsprocess rörande idrott för handikappade? Ingen tar upp frågan om DVR bör skapa stadgar för den handikappidrottsorganisation som man nu blir huvudman för.

Det var helt klart att ekonomiska frågor gällande verksamheten för Sv. Handikappidrott/DVR skulle underställas DVR:s verkställande utskott.

Eftersom det inte skapades ett övergripande beslutande organ för idrotten och när arbetsgruppen och det rådgivande organet var just rådgivande så innebar det att bara DVR-medlemmar hade förslags och yttrande rätt i frågor rörande fördelningen av statsanslaget för handikappidrott. Därmed kunde i praktiken statsmaktens förbehåll, att vara oberoende av organisations-tillhörighet inte efterlevas fullt ut.

Det skall snart visa sig att detta leder till en konflikt.

Bildandet av en rådgivande kommitté för Svensk Handikappidrott

Arbetsgruppen Svensk Handikappidrott/DVR beslutade i december 1962 att tillsätta en rådgivande kommitté, vars uppgift skulle bli att genom råd- och förslag stödja verksamheten på riksplanet.

I den rådgivande kommittén ingick representanter för, utöver DVR, Kungl. Medicinalstyrelsen, Riksidrottsförbundet. Korporationsidrottsförbundet. Legitimerade sjukgymnasters riksförbund. De Blindas förening, Riksföreningen mot polio, Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, Svenska MS-föreningarnas Riksförbund, Riksförbundet Sveriges föräldraföreningar av CP-barn samt Riksförbundet för utvecklingsstörda barn.

1969 års statliga idrottsutredning

1965 tillsattes den övergripande statlig idrottsutredningen (SOU 1969:29), med landshövding Karl Fritiofsson som ordförande övriga sakkunniga var Henry Allard, Tore Brodd, Thorbjörn Fälldin, Henry Ohlsson, Bengt Schelin, Nils Stenberg samt sekr Ulf Lönnqvist och Bengt K.Å. Johansson

Idrottsutredningen hade i uppdrag att pröva inriktningen av statens stöd till idrotten och därmed sammanhängande frågor. Uppdraget omfattade även en översyn av statsanslagen till handikappidrotten, varför man kom att intressera sig för handikappidrottens organisationsform.

Idrottsutredningen tog under hösten 1967 vissa kontakter för att sätta sig in i hur handikappidrotten organiserades och för att få en bild av hur statsanslaget till DHR rörande handikappidrott användes.

Dessa underhandskontakter skapar en viss oro inom DHR styrelse som ogärna vill frånhända sig huvudmannskapet för handikappidrotten.

HCK tillsätter en "idrottsutredning"

Diskussionerna i idrottsrådet januari 1967 tydliggjorde svårigheterna att hantera kraven på demokrati och delaktighet samt fördelningen av de ekonomiska anslagen inom Svensk Handikappidrott/DHR.

Medlemsorganisationerna i den rådgivande kommittén har nu insett att DHR ensammar förfogar över den formella beslutanderätten inom idrott för handikappade i Sverige.

HCK styrelse anser därför att tiden är mogen för att se om man kan få tillstånd en förändring varför man tillsätter en egen idrottsutredning.

I januari 1968 begär HCK idrottsutredning in en kortfattad redogörelse för Svensk Handikappidrott/DHR organisation mm.

Svaret innehåller en kortfattad redogörelse för hur verksamheten är organiserad. Bl.a. säger man

"Svenska Handikappidrott/DHR arbetar i princip som ett specialidrottsförbund. Förutom vissa organisatoriska undantag finns ett annat påtagligt undantag till vad som sagts i förra meningen. Vi måste syssla med ett flertal huvudtyper av vanliga eller annorlunda idrotter, kanske 40-talet, för att ge de flesta en sportlig chans. D.v.s. både de med begränsade träningsmöjligheter och den som är en skicklig idrottsman."

Med orden "Förutom vissa organisatoriska undantag" nämner man de begynnande svårigheterna och de diskussioner som påbörjats kring organisationsfrågan.

Vid rådgivande kommitténs möte i juni 1968 säger Bengt Nirje (Bengt representerar vid mötet FUB)

"Vårens "H-idrottsriksdag" i maj 1968 lämnat ett klart uttalande som pekade på att det inom idrotten fanns en klar majoritet för att flytta huvudmannskapet till en ren idrottsorganisation och även att man önskade bilda ett SF, handikappidrottsförbund under RF."

Härmed inleds arbetet med att bilda Svenska Handikappidrottsförbundet. Det innebär att DHR inleder en kamp för att få behålla huvudmannskapet för handikappidrotten. En kamp som leder till att DHR i princip för en kamp mot alla övriga handikapporganisationer.

Idrottsutredningens sammanträde med handikapporganisationerna

I augusti 1968 samlar Idrottsutredningen de ”tunga” handikapporganisationerna för diskussioner kring handikappidrottens framtida organisation.

En summering av de väsentligaste inläggen:

Sterner, HCK: Handikappidrotten är i det väsentligaste en motionsidrott. Tävlingsidrotten har en underordnad roll. Från HCK sida ser man gärna att ett specialidrottsförbund bildas.

Krohn, DHR: Jag vill rekommendera att verksamheten får berdivas i de former som den nu bedrivs och att DHR alltså även i fortsättningen blir huvudman

Nirje, FUB: Det är inte bara DHR som har Handikappidrott.

Vid konferensen i Solna uttalade man sig nästan till 100% för ett specialidrottsförbund.

Ebers, DBF: Vi vill inte stå under DHR:s förmyndarskap.

Wallin, DHR: Tävlingsmässigt och i utbildningen är det värdefullt att personer med skilda handikapp kan ha gemensamma arrangemang. Det kan ske inom ramen för DHR:s verksamhet medan andra organisationer har svårt att bära upp en sådan aktivitet. Vi tar inte ställning utan vill ge besked efter styrelsemötet i september.

Slutord från Karl Fritiofsson

Som en summering av vad som sagts säger Fritiofsson sig inte fått ett entydigt svar på frågan om bästa mottagarorganisation.

Fritiofsson menar att han inte kan tänka sig att lämna anslaget till HCK om man icke är eniga om en sådant förslag. Han menar att det inte råder full enighet kring en sådan organisation.

”Jag vill inte vara med om att föreslå pengar till ett organ som inte omfattas av alla. Jag vill inte medverka till en organisation som icke är en renodlad idrottsorganisation.”

HCK tillsätter en idrottskommitté, september 1968

Kort efter det att handikapporganisationerna haft mötet med Idrottsutredningen beslutar HCK styrelse att tillsätta, HCK-idrottskommitté, som får i uppdrag att bereda frågan om handikappidrottens organisation inför HCK styrelsemöte i september 1968.

Till ordförande i kommittén väljs ombudsman Bengt Nirje (FUB). Övriga ledamöter i kommittén är Lennart Krohn (DHR), Ingemar Ebers DBF, Lennart Andersson SDR. Kommittén adjungerade två ledamöter, konsulent Sven Eklöv RF och konsulent Alf Nygren Sv. handikappidrott/DHR.

HCK idrottskommitté arbetade snabbt. Kommittén säger enhälligt att lösningen på organisationsfrågan heter **SVENSKA HANDIKAPPIDROTTSFÖRBUNDET**, ett förbund tillhörigt Riksidrottsförbundet.

Nu tar Bengt Nirje ett fast grepp om utvecklingen.

Det visar sig att Nirje är den som har både kapaciteten och kompetensen att formulera förslag till organisation och de stadgar som en sådan organisation skall vila på. Nirje är också den som kan formulera agendan för att nå målet och leda HCK:s idrottskommitté i det viktiga arbetet att hitta kompromisslösningar och samtidigt med fast hand styra verksamheten mot ett renodlat handikappidrottsförbund.

HCK Promemoria angående handikappidrott

I september 1968 sänder HCK ut en PM.

Materialet innehåller både en programförklaring/ändamålsparagraf och förslag till stadgar anpassade till RF:s normalstadgar. Förslaget är formulerat av Bengt Nirje.

I denna PM redovisar HCK:s idrottskommitté att man kommit fram till att kommittén enhälligt beslutat att föreslå HCK styrelse att man bildar Svenska Handikappidrottsförbundet. Förbundet kan om man har tur bli det historiska 50:e specialidrottsförbundet inom RF.

För att lättast se organisationen av ett handikappidrottsförbund hänvisas till stadgarna för Sveriges Riksidrottsförbund, vars modeller och principer måste följas, för att ge enhetlighet och ett naturligt samarbete med riksidrottsförbundets övriga specialidrottsförbund samt idrottens distriktsförbund.

Anslag till handikappidrottsförbundet söks på riksplanet och genom riksidrottsförbundet och på länsplanet genom (RF:s) distriktsidrottsförbund.

Därefter följer ett första förslag till stagar för Svensk Handikappidrottsförbundet.

Den 13 september 1968 går HCK ut med ett Pressmeddelande.

”Ett specialidrottsförbund, Svenska Handikappidrottsförbundet, skall bildas och beräknas börja sin verksamhet nästa år.

Ett principbeslut om detta fattades på fredagen av styrelsen för HCK, som representerar 15 handikapporganisationer med sammanlagt medlemsantal på omkring 230 000 personer.

En kommitté finns tillsatt för att föra saken vidare med kontakter med RF och den aktiva handikappidrotten.

DHR:s förslag till den statliga idrottsutredningen

24 september 1968 sänder DHR förbundsstyrelse ett brev till den statliga Idrottsutredningen.

”DHR:s förbundsstyrelse har vid sammanträde den 23 september (1968) beslutat att föreslå följande organisationsformer för handikappidrotten:

Alternativ A:

I första hand förordas att DHR även framgent bör vara huvudman för handikappidrotten.

Alternativ B:

utgör en möjlig organisationsform i det fall idrottsutredningen inte kan acceptera alternativ A.”

Brevet från DHR är tydligt i ett avseende. DHR vill även i fortsättningen vara huvudman för handikappidrotten.

Noteringar i Idrottsutredningens arkivmaterial visar att man ställde sig frågande till DHR:s förslag.

Riks-HCK: förslag till den statliga idrottsutredningen.

Den 3 oktober sände även Riks-HCK styrelse in sitt förslag till den statliga idrottsutredningen. Skrivelsen motsvara den PM som HCK-idrottskommitté sände ut den 13 september 1968.

”Styrelsen för riks-HCK har vid sammanträde den 13 september 1968 behandlat frågan om bildandet av ett specialidrottsförbund för handikappade. Styrelsen som inom sig rymmer representanter från alla medlemsorganisationer beslöt att uttala sig för bildandet av Svenska handikappidrottsförbundet, som bör ansöka om anslutning till RF.

Representanten från DHR meddelade att DHR icke deltog i beslutet enär man från förbundets sida ansåg att man inte haft tillräckligt med tid för att ta ställning till förslaget.

”HCK har vänt sig till medlemsorganisationerna och begärt att de skall belysa behovet av idrott bland sin grupp av handikappade, vilken typ av idrott som kan komma ifråga och de medel som krävs för verksamheten. Praktiskt taget samtliga medlemsorganisationer har gett sina synpunkter i skrivelser som bilägges.”

Vi hemställer till idrottsutredningen att

”den måtte biträda förslaget om bildandet av ett handikappidrottsförbund och att man förordar at detta förbund för sitt första verksamhetsår erhåller kronor 488.000 kronor i anslag.”

DHR för bildandet av ett specialidrottsförbund

Den 11 januari 1969 har DHR en ordförande och idrottsledare konferens på Åsö Tekniska Gymnasium i Stockholm.

DHR styrelse har utarbetat tre förslag kring handikappidrottens organisation som man ville ha konferensen synpunkter på.

Alt. 1. Ett specialidrottsförbund helt fristående från handikapporganisationerna.

Alt. 2. Ett specialidrottsförbund med underlydande sektionidrottsförbund

Alt. 3. Ett specialidrottsförbund för rörelsehindrades idrott.

Diskussionerna vid mötet visar att ingen förordar alternativ 2. Det innebär att den fråga som mötet har att ta ställning till är om man skall förorda alternativ 1 eller 3.

46 deltagare röstar för alternativ 1, att det skall bildas ett specialidrottsförbund (SF) helt fristående från handikapporganisationerna.

Och 31 deltagare röstar för alternativ 3, bildandet av ett specialidrottsförbund för rörelsehindrades idrott.

Konferensen rekommenderar alltså DHR:s förbundsstyrelse att det bildas ett specialidrottsförbund helt fristående från handikapprörelsen.

Vidare rekommenderar mötet DHR förbundsstyrelse att kontakta HCK för att gemensamt med HCK:s idrottskommitté förverkliga detta förslag.

Bildandet av Svenska Handikappidrottsförbundet

Den 21 januari 1969 ombildas HCK:s idrottskommitté till interimsstyrelse för Svenska Handikappidrottsförbundet

Riks HCK informerar nu i ett nyhetsbrev om att man under våren 1969 hoppas kunna bilda ett till RF anslutet specialidrottsförbund för all handikappidrott. Och att man har tillsatt en interimsstyrelse och gett den i uppdrag att kalla de aktiva handikappidrottarna till rikskonferens under våren.

Det konstituerande riksmöte för Svenska handikappidrottsförbundet hålls lördagen den 17 maj och söndagen den 18 maj 1969 på Åsö Gymnasium, Blekingegatan 55, Stockholm.

Betydelsen av den statliga Idrottsutredningen markeras genom att sekr. i den statliga idrottsutredningen dep. Sekr. Ulf Lönnqvist och riksidsrottskonsulent Sven Eklöf från RF var inledande föredragshållare vid mötet.

Förankringen i idrotten och handikapporganisationerna markerades genom att man vid konstituerande riksmötet valde till ordf. för mötet Sven Eklöf (RF) och till mötes sekr. Rolf Utberg (HCK).

In i det sista kämpade DHR styrelse och verkställande ledning för att få behålla huvudmannaskapet för svensk handikappidrott.

Lennart Kroon från DHR valdes till ordförande för SHIF

Många ansåg detta val som en kompromisslösning när RF ”tar över” Handikappidrotten från Svensk Handikappidrott/DHR. Men faktum var att Kroon inte hade någon motkandidat. Han valdes alltså enhälligt till förbundets första ordförande.

Lennart Krohn satt tidigare i DHR styrelse. Han var också medlem i HCK-idrottskommitté och SHIF:s interimsstyrelse.

Krohn hade troligtvis en avgörande och positiv roll i det politiska spelet under 1968. Krohns dubbla roller fungerade förmodligen som en förmedlande länk mellan HCK och DHR under den process som ledde fram till bildandet av SHIF.

Tyvär finns det inte några noteringar gjorda av Krohn eller någon annan som skulle kunna förklara hur han tänkte och vad som drev honom att engagera sig för idrotten. Krohn var inte engagerad i idrotten utanför HCK-idrottskommitté och Sv. Handikappidrott/DHR enligt tillgänglig information.

Svårigheten att tillgodose dövidrottens önskemål på särbehandling och inflytande framgår redan vid detta konstituerande mötet.

Dövidrotten kom att få denna särställning i SHIF genom att Dövas Idrottsförbund (SDI), fristående och med egna stadgar, anslutets till RF genom hängavtal med SHIF. Avtalet innebär att SDI som ett självständigt förbund associeras till SHIF.

1995 tas SDI upp som RF:s 64:e fristående specialidrottsförbund.

SHIF började fungera som huvudman för handikappidrott fr. o m. 1/7 1969.

SHIF:s första organisation

Under de kommande månaderna formerade SHIF:s styrelse grunderna för verksamheten.

Bl.a. utsågs:

Handikappkommittéer för

Dövas idrott

Rörelsehandikappades idrott

Synskadades idrott

Utvecklingsstördas idrott

Idrottskommittéer

Basketboll

Boccia

Bordtennis

Bågskytte

Friidrott

Inomhuscurling

Simning

Skidor

Trim (Motion ?)

Tyngdlyftning

Varpa

Volleyboll

Övriga kommittéer

Läkarkommitté

Teknisk kommitté

Detta innebar att SHIF redan från sitt första verksamhetsår hade ca 90 personer formellt valda och engagerade i ledande förtroenderoller inom förbundet.

Denna utveckling hade aldrig varit möjligt att uppnå utan det ”förberedande arbete” som Alf Nygren och Sv. Handikappidrott/DHR hade stått för.

För en mer detaljerade information hänvisas till forskningsrapporten,
”Från handikappidrott - granskad av Kungl. Medicinalstyrelsen till ett eget specialidrottsförbund.”

December 2009

Leif Söderberg, Projektledare